

KERESZTÉNY MAGVETŐ.

XIV-ik évf.

September, October. 1879.

5-ik füzet.

AZ UNITÁRIUSOK SZÉKELY-KERESZTURI ZSINATÁNAK EMLÉKE.

I.

Megnyitó beszéd.

MLGS. DÁNIEL GÁBOR FŐGONDNOKTÓL.

Méltóságos és Főtisztelendő Zsinati Főtanács!

Megvallom némi elfogultság lep meg, midőn megnyitó beszédemet a tisztelt egyházi tanácsos urakhoz, kedves hitrokonaimhoz vagyok intézendő.

Mert ezen innepélyes alkalommal, midőn az első nyilvános ülésünk tartatik, midőn nemcsak rendes zsinati főtanácsunk, hanem ezzel kapcsolatosan az első unitárius püspök Dávid Ferencz emlékezetét akarjuk ünnepélyesen felujítani, nem rendelkezem azon elragadó kifejezésekkel, melyek az innepély magasztosságának megfelelőhethének.

Ha emlékem visszavezet a közelebbi zsinati főtanácsok üléseire, midőn püspökeink valamelyike, apostoli ihletséggel szólott ez alkalomból önökhöz, elfogultságom még növekszik, mert az én szavaim egyszerűek, nem elragadók, de azok eredete az igazság, vizsgálja az őszinteség, fogadják tehát hasonló érzellemmel.

Legyenek általam mindnyájan szívélyesen üdvözölve, mindnyájan együttesen és egyenként, kik bérczes hazarészünk közel és távol tájairól egyházunk érdekeinek fejlesztésére egybegyültek.

Legyen az akarat egy, mely vezessen tanácskozásainkban azon cél megközelítésére, mely közös és ez egyházunk jóléte.

Egy érzelem vezetett ide, ezen intézet falai közé, mely a valóságos buzgóság, az áldozatkészség, a közmivelődés iránti törekvés bár egyszerű jelképe, de ha figyelembe vesszük anyagi erőnket és főképp azon anyagi erőt, melylyel ezen tanoda vidékének és székely unitá-

rius lakossága rendelkezett, hízélgés nélkül vethetjük fel azon kérdést: vajjon hasonló áldozatkésztségnek akadunk-e ilyen kifejezésére?

Ezen áldozatkésztség, melynek a közelebbi években én is szemtanuja voltam, erős kifejezése a mi életrealóságunknak, mely jövőnk biztosításának egyik szilárd alapköve.

Elismerésre talált ez más felekezetbelieknél is, ezek is járultak ezen falak felemeléséhez, melyek angol hitrokonaink adománya által nyertek teljes béfejezést, mely iránti hálaérzet nemcsak egy díszes márvány-táblába, de sziveinkbe is be van vésve.

Mind ez csak kis része egyházi életünk mozzanatainak, de kétségen kívül egyházi történelmünk fényes lapjainak egyike.

Méltó tehát e hely jelen zsinatunk megtartására, mert ha szintén első püspökünk önfeláldozó életének folyása ezen kívül esik, de nincs megye hazánkban, mely több hitrokonokat számlálna mint Udvarhelymegye, hol Dávid Ferencz elvei maradandóbb viszhangra találtak volna.

Ha vallásunk eredetének bölcsője Olasz- és Lengyelhon, de ott az üldözés meghonosulni nem engedte.

Szűkebb körü hazánk Erdély és kiválóan a Székelyföld az, mely keblén ápolta és ha szintén egyházi életünk viszontagságos, ha itt is olykor sötét napok következtek be, de az élet még sem oltatott el, sőt gyökeret vert a lelkiismeret szabadsága.

Erős vala őseink kitartása az üldözés korszakában is, erős a hit és meggyőződés, mely tápot nyújtott a szebb napok bekövetkezéseig.

És ha őseink ragaszkodtak vallásunkhoz az üldözés korszakában, ez reánk nézve most annál könnyebb, mert a különböző felekezetbeliek testvéries egyetértésében a jogegyenlőség elvének védelme alatt élünk.

Ha elfordulunk azon sötét képtől, melyet a múlt idők emlékünke hoznak, és a mely az együttartásnak főtényezője lehetett, és a jelen vidám képét tekintjük, ez alkalommal sem téveszthetjük szemeink elől, hogy fentartásunknak legfőbb eszköze szellemi és anyagi erőnk fejlesztése mellett az egyetértés vala, melylyel egyházunkat ápoltuk.

Maradjon meg ez jövőre is közöttünk, mert ha szintén a fa kis körában mig mély gyökeret ver, több ápolást kíván, de hogy megizmosodjék, terebélyessé fejlődjék, veszélynek ne legyen kitéve, megkívánja a további gondozást, ép ugy kell folytonos gondozás

egyházunknak is, és minthogy annak ágai több irányban különböző tájakra huzódnak el, minden egyházi tagnak jut a gondozásból valami, melyet én kötelességnek nevezek, és ezt teljesítsük híven, mert ezen gondozás fogja egyházunk terebélyes fáját növelni és megizmosítani.

Befolyásosabb hitrokonaink, részben elődeink, valamint a mult évben elhalt felejthetetlen főgondnokunk Nagy Elek a közel multban is ezen elvet tartották szem előtt, kik tapintatos, mérsékelt, a helyzetet és anyagi erőnket komolyan figyelembe vevő eljárásaik által egyházi életünknek rendes és válságos éveiben is hasznos szolgáltatokat tettek, ezek nyomdokait mi is nyugodtan követhetjük.

Nekem annál nehezebb helyzetem, mivel nevezett elődöm helyére választattam főgondnoknak, és legjobb igyekezetem mellett is már más hivatalos elfoglaltatásom székhelyének fekvése miatt kötelemem nem teljesíthetem azon mérvben, mint óhajtanám.

Három éve, hogy ezen helyre emelt a közbizalom. Kevés az, mit azalatt tehettem.

Főbb törekvésem vala ezen idő alatt a közbizalomnak megfelelni, főbb törekvésem jelenben is azt továbbra is megtartani.

Ha az Árkoson tartott zsinati főtanács óta egyházi életünkben felmerült nevezetesebb mozzanatokról említést akarok tenni, el nem hallgathatom ezek egyikét a báró Baldácsi Antal által a magyar birodalmi protestans egyházak javára tett alapítvány ügyét.

Jelen voltam a püspök urral Budapesten 1876-ban october 15-én s következő napokon tartott értekezleten.

Én képviseltem az egyházat azon albizottságban, mely a nagy értekezletből a részletek megállítása és az adományozóval kötendő feltételek előleges megállapítására volt kiküldve.

Egy nagy eszmének alapja tétetett itt le. A magyarországi protestans egyházkerületeket egy közérdekű czélnál egyesíteni, ugyanint a segélyezésnél és ez által alkalmat nyujtani az érintkezésre és további eszmecserére.

Mennyire és minő alakban egyesítheti ezen érintkezés a magyarországi protestánsokat általában, ezen kérdésnek megoldása a jövő feladata.

Annyi való, hogy az alapítót nemes szándék vezette, midőn birtokának egy részét oly segélyezésre adományozta, hol a cél szent és a segély nélkülözhetetlen.

Mert akár az egyházak egy részét, akár a papok és mesterek,

de főképp azok özvegyei és árvái állapotát tekintjük, nem csekélyeknek találjuk azok számát, kik a segélyezésre vannak utalva.

Az alapítványi javak jövedelméből, ha némely követelések tisztázatnak, pár évek múlva a segélyezés jótékonyágát élvezhetni.

Említést érdemel szintén a Dávid Ferencz alapítványnak létesítése, mely a 11,000 frtot már meghaladta.

Ennél az oroszlánrészt Ferencz József püspökünket illeti meg, de azon koszoru, melyet Dávid Ferencz emlékére ez alkalommal kiváló érdemeinek elismerése jeléül innepélyesen leteszünk, hitrokonaink adakozásainak hervadhatatlan virágaiból van fűzve.

Itt is nyilvánul tehát azon egyetértés, mely egy közös célra összehozott.

Találnak ez alkalomra Channingnek az egyesületekről irt értekezésének ezen szavai: „A kik egy célra törnek, feltalálják egymást az ország legtávolabb zugában is s egymással egyesülve, közös működési tervöket megállítva, egy jól felfegyverzett hadsereg egyöntetűségével fognak a munkához.“

Ezen ünnepélyes alkalomnak köszönhetjük, hogy angolhoni hitrokonaink képviselői miközöttünk megjelentek, fogadják őket, kik velünk együtt éreznek, mint testvéreinket. Legyenek a legőszintébben, legszívélyesebben üdvözölve.

Itt viszont Channing szavaival élek: „Az egyesülés által nemcsak ereje gyarapszik az embernek, hanem a dolgok iránti érdekelttségük és buzgóságuk is fölébred“ és tovább: „az egyesülés új erőket hoz létre és oly erők öntudatára segíti a lelkeket, a melyek máskülönbben ismeretlenül maradtak volna.“

Új erőt, még pedig úgy szellemi valamint anyagi tekintetben meritettünk mi is angol és amerikai hitrokonainkkal keletkezett egybeköttetésünkkel, és ha ez csak a közelebbi évek szüleménye, de ezen kötelék folytonosan erősöbül, mely által a mi erőnk is növekedik.

Adja a gondviselés, hogy ezen egybeköttetés folytonosan gyarapodjék s örökre fenmaradjon és minekutánna a közlekedés eszközei hovatovább könnyebbé lesznek, az érintkezés mennél gyakoribb legyen.

Sajnálattal kell fölemlitenem, hogy amerikai hitrokonunk Heywood, útközben fölmerült akadály miatt nem lehet körünkben. A véletlen megfosztott azon örömtől, hogy személyes ismeretség által azon egybeköttetést, mely nekünk annyira kedves, erősebbé tehesstük.

Holdmezővásárhelyi hitrokonaink között is érdekeltséget keltett ezen ünnepélyes alkalom, mert azok közül többen személyes megjelenésükkel kívánták buzgóságuknak jelét adni; ez reánk nézve annyival örvedetesebb, mivel ebből meggyőződhetünk, hogy valásunk a Királyhágón túli részekben nagyobb tért kezd foglalni.

Áttérve ezen zsinati főtanács nevezetesebb tárgyaira, főemlítendőnek találok a főjegyzői állomás betöltése iránti intézkedést, mert ez Simén Domokos elhunytával ürességbe jött.

Legbensőbb részvétet nyilvánítok jeles szaktudós, kitünő tanár és egyházi szónok kora elvesztése felett, mert ő kizárólag egyházunknak szentelé ismereteit.

Egyike vala azon jeleseinknek, ki egyházunk fényét a tudományok terén növelé.

A régi törvényeink nem részletezván az államnak a protestáns közép és felsőbb iskolák feletti főfelügyeleti jogát, erről a vallás és közoktatásügyi minister úr törvényjavaslatot szándékozván az országgyűlés eleibe terjeszteni, előlegesen némely pontozatokat közölt velem is mint főgondnokkal, egyuttal a püspökkel a folyó év június 5-én tartott értekezletre Budapestre meghívni méltóztatott, melynek eredménye lett, hogy ezen pontozatok az egyházi képviselő tanácscsal közöltetvén, indítványát a zsinati főtanács eleibe terjesztette.

Biztat a remény, hogy ezen tárgynál is oly határozat fog keletkezni, mely egyházi érdekünknek megóvása mellett, figyelembe veendő azon körülményeket, melyek a főfelügyeletet szabályozó törvény megalkotását szükségessé teszik.

A Dávid Ferencz alap rendeltetésének meghatározása szintén ezen zsinati főtanács feladata.

Más tárgyakat elhallgatok, nem azért mintha nem lennének nevezetesek és étetbevágók, de mivel a rendes tárgyak közé tartoznak.

Mindezek megvitatásához türelmet, kitartást, testvéries egyetértést kívánva, ezen zsinati főtanács ülését azon kijelentéssel nyitottam meg, hogy a tanácskozás a szokásos egyházi ima után veendő kezdetét.

II.

Főt. és mélt. Ferencz József úr beszéde, melylyel a brit és külföldi unitárius társulat küldötteit bemutatta.

Méltóságos és főtisztelendő zsinati főtanács! Mielőtt az előttünk álló s egyházunk javára czélzó ügyek felett tanácskozni kez-